

Handboek Onderhoud Oppervlaktewater

Taakverdeling gemeenten en waterschap

Eindconcept

Aan dit handboek werkten mee:

Erik Broeke,	gemeente Stichtse Vecht
Ronald van Buuren,	Duo+ (gemeenten Ouder-Amstel, Diemen, Uithoorn)
Marcel Clewits,	gemeenten Amstelveen en Aalsmeer
Johan Verleun,	gemeente De Ronde Venen
Rob Roelfsema,	Waternet (namens waterschap Amstel, Gooi en Vecht)
Martijn van Vliet,	Waternet (namens waterschap Amstel, Gooi en Vecht)
Lucas Smulders,	Waternet (tekstregisseur)
en meelezers van gemeenten en Waternet van eerdere versies	

Inhoud

Voorwoord	2
1 Inleiding	3
2 Veel gebruikte begrippen in dit handboek.....	5
3 Gezamenlijke uitgangspunten	7
4 Verantwoordelijkheden en afspraken bij het onderhoud van oppervlaktewater	8
4.1 De Waterbodem	8
4.1.1 Baggeren en schonen van watergangen	8
4.1.2 Ontvangen en verwerken van bagger en maaisel	9
4.2 De Kunstwerken	11
4.2.1 Duikers en bruggen	11
4.2.2 Steigers	12
4.2.3 Waterpeil- en waterkwaliteit regelende kunstwerken	12
4.3 Het Water	13
4.3.1 Wateren vrijhouden van (zwerf)vuil.....	13
4.3.2 Botulisme-, blauwalg- en exotenbestrijding.....	13
4.4 De waterkant.....	15
4.4.1 Instandhouding oevers.....	15
4.4.2 Natuurvriendelijke oevers	16
4.5 Faciliteren overige gebruiksfuncties water	17
5 Afstemming bij nieuwe waterinfrastructuur.....	18
5.1 Rol gemeente en waterschap.....	18
5.2 Onderhoud van nieuwe waterinfrastructuur	18
5.3 Samenwerking gemeente en waterschap	18
5.4 Ontwerpeisen en gegevenseisen	19
BIJLAGE 1 Beleids- en wettelijke kaders en instrumenten.....	20
BIJLAGE 2 Werkproces onderhoudsbaggeren Waternet	26
BIJLAGE 3 Proces overdracht onderhoudsverplichting nieuw water naar AGV/Waternet.....	27
BIJLAGE 4 Afstemming in ruimtelijke processen tussen gemeente en Waternet	28

Voorwoord

Zowel het waterschap als de gemeente zijn actief in het beheer van de buitenruimte. Beide overheden streven naar een veilige, mooie, schone, duurzame en gezonde leefomgeving. Oppervlaktewater speelt daarin een belangrijke rol, zowel bij nieuwe aanleg en herinrichting als voor het duurzaam in stand houden en onderhouden van de aanwezige watergangen en voorzieningen. Daarin stellen we als gemeente en waterschap de positie van de burger en bedrijven centraal.

Dit handboek is daarbij behulpzaam. We kunnen daarmee elkaar, maar ook burgers, bedrijven en betrokken instanties duidelijkheid geven over onze taakverdeling: wie doet wat. Het verlaagt de drempel om elkaars kennis, kunde en capaciteit voor het stedelijk water optimaal te benutten.

Belangrijk ook is dat deze duidelijkheid in taken en verantwoordelijkheden ons in staat stelt om de middelen die de samenleving ons toevertrouwd zo efficiënt mogelijk te besteden: werk-met-werk maken, geen werkzaamheden laten liggen, maar ook geen dubbel werk doen.

Een goede afstemming draagt ook bij aan het zoveel mogelijk beperken van overlast voor bewoners en bedrijven. Door de weg of de vaarweg zo min mogelijk af zetten en andere overlast te voorkomen.

Tenslotte is het handboek een stimulans om in het oppervlaktewaterbeheer niet alleen af te spreken wat er moet gebeuren, maar ook met elkaar na te gaan wat er kan gebeuren. Dat wil zeggen de samenwerking optimaal benutten om de kwaliteit van de omgeving verder te verbeteren.

Pieter de Groene,
Wethouder gemeente Stichtse Vecht,
Voorzitter BOWA

Rolf Steenwinkel
Dagelijks bestuurslid,
Waterschap Amstel, Gooi en Vecht

1 Inleiding

Oppervlaktewaterbeheer is een integraal onderdeel van het watersysteembeheer. De bevoegdheid tot regulering van het oppervlaktewaterbeheer is in de Nederlandse wetgeving aan verschillende bestuursorganen toegekend. Zowel Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten voeren taken uit binnen het oppervlaktewaterbeheer.

Doel Handboek

Het handboek beschrijft wie welke beheertaken heeft en wat hierbij de afspraken zijn tussen gemeente en waterschap. Dit voorkomt terugkerende discussies over taken die blijven liggen of juist overlap en dubbel werk. Het handboek beschrijft dus wie wat doet, niet hoe dit moet worden gedaan. Dat valt buiten de scope van dit handboek.

Het handboek dient op de eerste plaats bij te dragen aan een effectieve, efficiënte en betaalbare dienstverlening in het oppervlaktewaterbeheer voor inwoners en bedrijven. Het handboek verlaagt de drempel om optimaal gebruik te maken van elkaars kennis, kunde en capaciteit voor het beheer van stedelijk water. Een goede onderlinge samenwerking en afstemming tussen de betrokken overheden is niet een doel op zich, maar is in veel gevallen wel een voorwaarde voor het realiseren van een goede en betaalbare dienstverlening.

Zoals de landelijke wetgeving niet voor elke gemeente of waterschap afzonderlijk de situatie voorschrijft, zo kan dit handboek ook niet tot op projectniveau bepalend zijn voor de juiste verdeling van verantwoordelijkheden en taken. Hiervoor zullen per project, watergang of gemeente specifieke afspraken moeten worden gemaakt. Wel biedt het handboek de generieke afspraken waarmee op uitvoeringsniveau specifieke afspraken kunnen worden gemaakt. Een voorbeeld is het uitvoeren van baggerwerkzaamheden door Waternet op kosten van de gemeente voor watergangen waar de gemeente een onderhoudstaak heeft.

Wat is de aanleiding tot dit handboek?

Als gevolg van het uitkomen van de Derde nota Waterhuishouding (1989) zijn diverse wijzigingen doorgevoerd in de uitvoering en bekostiging van het waterbeheer. Per 1 januari 1995 kregen de waterschappen het beheer van het water in de stedelijke gebieden toebedeeld en konden zij hiertoe ingezetenenbelasting gaan heffen. Voorheen voerden de gemeenten het beheer uit, met een financiering vanuit de Onroerend goed belasting.

Het toenmalige hoogheemraadschap Amstel & Vecht, nu Amstel, Gooi en Vecht (AGV), is in 1995 gestart met het beheer en het heffen van ingezetenenbelasting. Ook is zij toen met alle inliggende gemeenten het gesprek aangegaan tot overdracht van het onderhoud van watergangen in stedelijk gebied. Dit heeft geresulteerd in overeenkomsten per gemeente over de overdracht het beheer en onderhoud van bijna al het oppervlaktewater in stedelijk gebied. De meeste overeenkomsten zijn eind jaren '90 ondertekend. In deze overeenkomsten werden diverse zaken geregeld over de afwatering, het peilbeheer, het schouwonderhoud, de beschoeiingen en onder water gelegen werken.

Sinds het aangaan van deze overeenkomsten is er het nodige veranderd in het landschap van waterbeleid- en wetgeving. De nieuwe (water)wetgeving geeft kaders waarbinnen veel ruimte is voor het verder concretiseren en optimaliseren in de verdeling tussen de betrokken overheden van hun verantwoordelijkheden en taken in het waterbeheer.

Het oppervlaktewaterbeheer kan niet los worden gezien van de omgeving waar het onderdeel van uitmaakt. Wetgeving en beleid sturen steeds meer aan op een goede integratie van water- en

ruimtelijk beleid en plannen voor de ordening en inrichting van de (onder)grond. En het baggeren van watergangen heeft rechtstreeks raakvlakken met de bodembeschermingswetgeving en de landschapsvisie van de provincie. De waterschappen en gemeenten zoeken daarom meer dan voorheen de afstemming met hun collega-overheden.

Deze ontwikkelingen maakten het nodig om de overeenkomsten te vervangen door nieuwe afspraken over de verdeling van taken en verantwoordelijkheden in het waterbeheer. Het voorliggende handboek voorziet daarin.

Relatie met reeds bestaande handboeken

Het handboek Oppervlaktewater is een aanvulling op een set van eerder gemaakte afspraken tussen waterschap en gemeenten. Zo hebben het waterschap en de daarbinnen gelegen gemeenten in 2013 het Handboek Stedelijk Afvalwater opgesteld, met als doel voor het AGV-gebied invulling te geven aan het landelijke Bestuursakkoord Waterketen uit 2007. In 2009 heeft het waterschap in samenspraak met de inliggende gemeenten het Handboek Hemelwater en de Handreiking Stedelijk Grondwater opgesteld. Al deze documenten bieden een handvat om de samenwerking tussen de BOWA-partners te versterken, overeenkomstig de doelstellingen zoals beschreven in het BOWA-document *Verbeteren samenwerking Waterschap-Gemeenten-Drinkwaterbedrijven* (2015). Het voorliggende handboek is door elke gemeente afzonderlijk en door het waterschap vastgesteld.

Leeswijzer

Na een lijst met veelgebruikte begrippen start het handboek in hoofdstuk 3 met een opsomming van algemene uitgangspunten voor een efficiënte samenwerking tussen gemeente en waterschap in het beheer en onderhoud van het oppervlaktewater.

Hoofdstuk 4 behandelt de verantwoordelijkheden en afspraken bij het onderhoud van oppervlaktewater, ingedeeld naar de waterbodem, de kunstwerken, het water en de waterkant. Uitgangspunt zijn de in de wet- en regelgeving vastgelegde verantwoordelijkheden. Deze zijn in dit hoofdstuk aangevuld en toegesneden op de praktijksituatie.

Hoofdstuk 5 gaat in op de noodzaak voor gemeenten en waterschap om in een vroeg stadium afstemming te zoeken bij de ontwikkeling van nieuwe waterinfrastructuur. Doel van de hierin geformuleerde afspraken is dat deze nieuwe waterinfrastructuur, behalve dat hij optimaal voldoet aan de beoogde functie, ook goed onderhoudbaar is.

Bijlage 1 geeft een overzicht van de wet- en regelgeving, van lokaal tot internationaal, die relevant is voor het onderhoud van het oppervlaktewater.

Bijlage 2 beschrijft het werkproces onderhoudsbaggeren van Waternet waaronder de afstemming over dit werk met gemeenten.

Bijlagen 3 en 4 gaan meer in detail in op de stappen die nodig zijn om het proces van overdracht van de onderhoudsverplichting van nieuw water naar het waterschap goed te laten verlopen.

2 Veel gebruikte begrippen in dit handboek

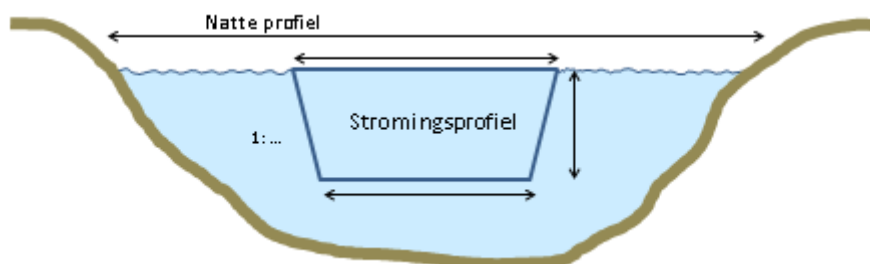
De begrippen in deze lijst zijn ontleend aan de begrippenlijst uit de Keur van AGV van 2011.

Gerechtigde: Algemeen een persoon die recht op een zaak heeft. Dit kan zijn een eigenaar, erfpachter, opstalgerechtigde, vruchtgebruiker en gebruiker van percelen, waterkeringen, wateren, werken, schepen en drijvende inrichtingen, bergingsvoorzieningen en voorwerpen

Keur: de verordening van het waterschap, met daarin de verboden en geboden voor het inrichten, gebruik en onderhoud van waterkeringen, oevers en wateren.

Legger: het openbaar register waarin ligging, richting, vorm, afmetingen en onderhoudsplichtigen van wateren, waterkeringen en andere waterstaatkundige werken staan aangegeven. Hierin zijn ook de begrenzingen van kern- en (buiten)beschermingszones van waterkeringen, het keurprofiel en het profiel van de vrije ruimte van waterkeringen en de beschermingszones van wateren aangegeven.

Natte profiel en stromingsprofiel: het natte profiel omvat de volledige breedte en diepte van een watergang. Het stromingsprofiel is een berekend profiel en omvat dat deel van het natte profiel dat vrij moet blijven van obstructies om voldoende water aan- en af te kunnen voeren. De afmetingen van dit profiel zijn per watergang aangegeven in de legger Waterlopen van het waterschap. Het stromingsprofiel wordt daarom ook wel leggerprofiel genoemd.

Figuur 1 Natte profiel en stromingsprofiel

Natuurvriendelijke oever: oever die ten behoeve van de ecologische toestand en (natte) natuurwaarden is ingericht met een ondiepe 'natte' zone die oever- en waterplanten de kans bieden zich te ontwikkelen.

Onderhoud : het in stand houden van wateren en waterkeringen in overeenstemming met de oorspronkelijke of in de legger bepaalde richting, vorm, afmeting en constructie, waarbij wordt onderscheiden:

- Gewoon onderhoud: maaien, baggeren, snoeien, verwijderen van materiaal en vuil, en herstel van beschadigingen;
- Constructief onderhoud: onderhoudswerkzaamheden van constructieve aard, zoals vervanging en reconstructie en voor waterkeringen ook ophoging en herstel van door verzakking ontstane scheuren en gaten.

Onderhoudsplichtige: De natuurlijke- of rechtspersoon die verantwoordelijk is voor het onderhoud van waterkeringen, wateren, oevers, werken, ligplaatsen, of bergingsvoorzieningen voor water of regenwater.

Primair water: water waaraan het waterschap een belangrijke functie toekent in de aan- en afvoer van water en waterberging

Secundair water: overig water

Stedelijk water: water in dicht bebouwd gebied. De contouren van dicht bebouwd gebied staan aangegeven in de keurkaart van het waterschap.

Vuil: drijf- en zwerfvuil, drijvende of (half) afgezonken voorwerpen en dode dieren en vissen.

Watergang: lijnvormige water: rivier, kanaal, vaart, gracht, tocht, sloot en singel

Profijtbeginsel: het principe dat iemand die voordeel heeft van het gebruik van bepaalde goederen of diensten er ook (deels of geheel) de kosten voor moet opbrengen

3 Gezamenlijke uitgangspunten

De gemeenten in AGV-gebied en het waterschap werken bij het onderhoud van het oppervlaktewater en bijbehorende infrastructuur met de volgende gezamenlijke uitgangspunten:

- Waternet en gemeenten verrichten onderhoud op basis van eigen onderhoudsconcepten en ambitieniveaus.
- De taakverdeling tussen waterschap en gemeenten is in het gehele beheergebied van waterschap Amstel, Gooi en Vecht gelijk, tenzij er sprake is van bijzondere of uitzonderlijke omstandigheden (maatwerk).
- De vigerende wet- en regelgeving vormt de basis voor de afspraken in dit handboek. **Bijlage 1** geeft de relevante beleids- en wettelijke kaders en instrumenten, van lokaal tot internationaal.
- Gemeenten en waterschap werken samen waar dat voordeel oplevert. Hiertoe zoeken zij elkaar zo vroeg mogelijk op in processen waar zij beiden een taak hebben.
- Gemeenten en waterschappen kunnen nadere afspraken maken over het beheer en onderhoud van oppervlaktewater. Generieke afspraken over het beheer en onderhoud van oppervlaktewater worden in dit handboek opgenomen. Specifieke afspraken per project of gemeente (maatwerkafspraken) worden op een andere wijze vastgelegd. Bij het maken van maatwerkafspraken staan de partners open voor elkaars wensen en/of ideeën. Deze maatwerkafspraken kunnen ook inhouden dat gemeenten en waterschap tegen vergoeding bepaalde taken van de ander uitvoeren.
- Afspraken zijn nuttig en gewenst indien dit bijdraagt aan één of meerdere onderstaande aspecten:
 - het verlagen van de totale kosten voor de overheid;
 - het verhogen van de kwaliteit van de leefomgeving en/of het watersysteem;
 - het verminderen van versnippering van beheer- en onderhoudstaken;
 - het vergroten van duidelijkheid voor waterschap, gemeenten en bewoners en bedrijven;
 - het optimaal voldoen aan de ontwerpeisen van gemeente en waterschap (bij aanleg of aanpassing van waterinfrastructuur);
 - het toepassen van het profijtbeginsel: degenen die profijt hebben van een werk of voorziening dragen daar ook de kosten voor;
 - het optimaal benutten van beschikbare kennis en/of capaciteit;
 - het verminderen van overlast van werkzaamheden aan/in het oppervlaktewater.
- De partners brengen elkaar vooraf op de hoogte van voorgenomen beleidswijzigingen op het gebied van oppervlaktewaterbeheer en onderhoudstaken en stellen elkaar in de gelegenheid hierop te reageren.
- Bij onduidelijkheden over de verdeling van taken of uit te voeren werkzaamheden, nemen gemeenten en waterschap contact op om deze onduidelijkheid weg te nemen.
- De afspraken in dit handboek zijn afspraken tussen gemeenten in AGV-gebied en het waterschap AGV. Andere partijen kunnen zich er niet op beroepen.

4 Verantwoordelijkheden en afspraken bij het onderhoud van oppervlaktewater

Dit hoofdstuk beschrijft de verantwoordelijkheden van het waterschap en gemeenten bij het onderhoud van het oppervlaktewater en de afspraken die zij hierover maken. Om onduidelijkheid te voorkomen, beschrijft dit hoofdstuk in enkele gevallen ook de verantwoordelijkheden van overige partijen (particuliere eigenaren, provincie, etc.).

Dit hoofdstuk beschrijft niet de verantwoordelijkheden en afspraken bij eerste aanleg of reconstructie van oppervlaktewater; dat staat in hoofdstuk vijf.

Er wordt steeds onderscheid gemaakt tussen primair water en niet-primair water. Het waterschap bepaalt dit onderscheid in de keur en legt dit vast in de legger van waterlopen.

De tabellen in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op vastgestelde wet- en regelgeving, waaronder de Keur van AGV. Specifieke verantwoordelijkheden zijn voor een groot deel vastgelegd in de Keur van AGV.

4.1 De Waterbodem

4.1.1 Baggeren en schonen van watergangen

Watergangen zijn van groot belang voor het beheersen van het grond- en oppervlaktewaterpeil.

Voor het functioneren van watergangen is het belangrijk dat zij:

- voldoende breed en diep zijn voor het aan- en afvoeren van water,
- voldoende diep zijn i.v.m. waterkwaliteit en/of vaarwegfunctie,
- er voldoende water tijdelijk in kan worden geborgen (bij hevige neerslag).

In watergangen wordt elk jaar een extra laagje slib gevormd op de waterbodem, doordat bladeren, plantenresten en zwevende deeltjes naar de bodem zakken. Watergangen worden hierdoor elk jaar minder diep. Veel slib kan de aan- en afvoerfunctie belemmeren en een slechte invloed hebben op de waterkwaliteit. Watergangen moeten daarom periodiek worden gebaggerd om het neergeslagen slib van de waterbodem te verwijderen.

Daarnaast groeien er in veel wateren waterplanten. Ook overvloedige groei van waterplanten kan de doorstroming van water belemmeren en zodoende de afvoercapaciteit beperken. Dit wordt voorkomen door de watergangen periodiek te 'schonen': het maaien en verwijderen van overtollige plantengroei in het water. Het baggeren vindt over het algemeen eens per 10 tot 20 jaar plaats, het schonen over het algemeen één of meerdere keren per jaar.

Legger AGV

De primaire wateren staan beschreven in de Legger Waterlopen van Waterschap AGV. De Legger beschrijft per watergang de ligging, onderhoudsverantwoordelijkheden en het voor de waterhuishouding minimaal benodigde stromingsprofiel. Het stromingsprofiel is het deel van het profiel van het water dat vrij moet blijven van obstructies om voldoende water aan- en af te kunnen voeren (zie figuur 1). De legger beschrijft ook de voor de watergang geldende onderhoudsverplichtingen. De legger volgt in principe de bepalingen van de keur, maar kan in specifieke gevallen anders bepalen. De legger is daarom leidend voor de onderhoudsplichtige en onderhoudsverplichtingen. De in de legger beschreven stromingsprofielen van primaire watergangen worden door het waterschap gebaggerd en geschoond. Deze worden altijd minimaal op leggerdiepte gehouden.

Figuur 2, Niet-lijnvormig primair water in stedelijk gebied met moeilijk bereikbare delen (rood omcirkeld)

Het onderhoud van primaire wateren is gericht op het vrijhouden van het stromingsprofiel van doorstroombelemmeringen. Om dat te bewerkstelligen en omdat het waterschap zowel kwantiteits- als kwaliteitsbeheerder is, onderhoudt het waterschap van primaire watergangen het hele natte profiel. Uitzondering hierop zijn plassen of meren. Daarover kunnen maatwerkafspraken worden gemaakt tussen gemeenten en waterschap.

Tabel 1

Baggeren en schonen van:	Verantwoordelijkheid op basis van wet- en regelgeving	Afspraak/ werkwijze
Primaire watergangen <u>binnen</u> stedelijk gebied (géén plassen en meren).	Binnen het stromingsprofiel: Waterschap. Buiten het stromingsprofiel: gerechtigde.	Waterschap van oever tot oever, moeilijk bereikbare delen door gerechtigde.
Primaire watergangen <u>buiten</u> stedelijk gebied.	Binnen het stromingsprofiel: Waterschap. Buiten het stromingsprofiel: gerechtigde.	Binnen het stromingsprofiel: Waterschap. Buiten het stromingsprofiel: gerechtigde.
Plassen en meren.	Gerechtigde.	Gerechtigde, met eventueel samenwerking tussen gerechtigde en waterschap (maatwerk).
Niet-primaire wateren.	Gerechtigde (in stedelijk gebied vaak gemeente)	Gerechtigde.

4.1.2 Ontvangen en verwerken van bagger en maaisel

Op basis van artikel 5.23 van de Waterwet zijn perceeleigenaren langs wateren verplicht om bagger en maaisel op deze gronden te ontvangen wanneer het waterschap of een andere beheerder onderhoud pleegt aan wateren.

In aanvulling hierop spreken gemeenten en waterschap het volgende met elkaar af:

1. Bij het onderhoud van primaire waterlopen in stedelijk gebied voert het waterschap het materiaal voor haar rekening af naar een door de gemeente ter beschikking gesteld depot.

- Kosten voor inrichting van het depot, of storkosten in geval van een commercieel depot, zijn voor rekening van de gemeente.
2. De gemeente ontvangt al het materiaal (bagger en maaisel) dat vrijkomt bij het onderhoud van de waterlopen door het waterschap. Dit is ongeacht het eigenaarschap van de oever (gemeente of particulier).
 3. Het door de gemeente beschikbaar gestelde depot moet zich binnen de gemeentegrens bevinden of op maximaal 5 km van het werk. Eventuele extra km's voor transport kan het waterschap in rekening brengen bij de gemeente.
 4. Om gemeenten in de gelegenheid te stellen tijdig voldoende depotcapaciteit ter beschikking te hebben, maakt Waternet steeds in een vroegtijdig stadium (3 jaar vooraf) een planning van de voorgenomen baggerwerkzaamheden. Waternet brengt de gemeenten hiervan op de hoogte. In de planning maakt Waternet ook een inschatting van de hoeveelheden vrijkomende bagger.

Zie **bijlage 2** voor een beknopte beschrijving van het werkproces Onderhoudsbaggeren Waternet. Bij alle andere wateren (dus bij primaire watergangen buiten het stedelijk gebied en alle niet-primaire wateren) zijn perceeleigenaren verplicht om het uitkomende materiaal te ontvangen of, indien gewenst, op eigen kosten af te voeren naar een depot.

In sommige gevallen is bagger zodanig vervuild dat de bagger niet verspreid mag worden over aangrenzende percelen. Wanneer dit aan de orde is voor bagger uit primaire watergangen, neemt het waterschap de zorg voor afvoer en stort of verwerking geheel op zich, zonder verrekening van kosten.

Tabel 2

Ontvangst van bagger en maaisel	Verantwoordelijkheid o.b.v. wet- en regelgeving	Afspraak/werkwijze
Maaisel en verspreidbare ¹ bagger uit primaire wateren in stedelijk gebied en langs lintbebouwing.	Gerechtigde aangrenzend terrein	Gemeente ontvangt materiaal, of op de kant of stelt depot ter beschikking; waterschap verzorgt transport naar depot binnen gemeentegrens of draagt kosten tot 5 km, ongeacht eigenaarschap aangrenzend perceel.
Maaisel en verspreidbare ¹ bagger uit primair water buiten stedelijk gebied.	Gerechtigde aangrenzend terrein	Gemeente ontvangt materiaal, of op de kant of stelt depot ter beschikking en waterschap verzorgt transport naar depot binnen gemeentegrens of tot 5 km.
Niet-verspreidbare ¹ bagger uit primair water.	Vanuit wet- en regelgeving niet op de kant	Waterschap draagt zorg voor afvoer en stort, en berekent geen kosten door aan aangeland.
Maaisel, verspreidbare bagger en niet-verspreidbare bagger uit niet-primair water.	Gerechtigde aangrenzend terrein	Gerechtigde aangrenzend terrein.

¹Conform Besluit bodemkwaliteit, toetsingskader verspreiden op aangrenzend perceel. Een bijzondere situatie is verspreidbare bagger die de gemeente niet mag ontvangen in haar depot vanwege milieu hygiënische kwaliteit volgens de depotvergunning. In dat geval ontvangt de gemeente het materiaal op de kant of stelt bijvoorbeeld een weilanddepot ter beschikking of dragen storkosten. Het waterschap verzorgt transport naar depot binnen gemeentegrens of draagt kosten tot 5 km.

Bagger of maaisel ter plaatse verwerken op de oever

Het kan kostenefficiënt zijn om bagger en/of maaisel lokaal op de kant of in de nabijheid van het water te verwerken. Dit bespaart de gemeente storkosten en het waterschap transportkosten. Het ter plaatse verwerken van maaisel kan echter ook nadelen met zich meebrengen. Gemeente en

waterschap bepalen in goed overleg of het verwerken van vrijgekomen bagger en/of maaisel op de kant of in de nabijheid van het water al dan niet wenselijk is.

Wanneer de bagger of het maaisel op een duurzame alternatieve wijze kan worden verwerkt dan kan in goed overleg worden besloten dit te doen.

4.2 De Kunstwerken

Bij het bepalen van de onderhoudsplicht en onderhoudsplichtigen voor duikers, bruggen en steigers geldt het profijtbeginsel. Dit betekent dat de belanghebbende(n) van deze kunstwerken verantwoordelijk is/zijn voor het onderhoud en de constructie van dat kunstwerk. De onderhoudsplicht en onderhoudsplichtigen zijn vastgelegd in de keur.

Het beheer en onderhoud voor waterpeil- en waterkwaliteit regelende kunstwerken, zoals stuwen, gemalen, sluizen en waterkwaliteitsschotten, ligt bij het waterschap.

4.2.1 Duikers en bruggen

Duikers

Duikers hebben als functie om twee wateren die door land van elkaar gescheiden zijn blijvend te verbinden. Dit kan een korte maar ook langere ondergrondse verbinding zijn. Het onderhoud betreft niet alleen het vrij houden van de duiker van doorstroombelemmeringen, zoals bagger en takken, maar ook het in stand houden van de buisconstructie, de beschoeiing of opsluiting en het grondlichaam.

Wanneer de duiker in primair water ligt, is het vrijhouden van de duiker van doorstroombelemmeringen een taak voor het waterschap. Bij duikers in niet-primair water is de belanghebbende verantwoordelijk voor het vrijhouden van het doorstromingsprofiel.

De belanghebbende of eigenaar van het werk is verantwoordelijk voor het onderhoud van de buisconstructie en de beschoeiing of opsluiting van deze kunstwerken.

Vervanging duikers

Als een duiker wordt vervangen hangt het van de oorzaak/aanleiding af wie hiervan de kosten draagt. Bij vervanging door einde levensduur of wegrenovatie, zonder waterhuishoudkundige reden voor aanpassing van de afmeting, draagt de eigenaar of constructief beheerder de kosten.

Als de vergroting van de duiker om waterhuishoudkundige reden noodzakelijk is, is de reden van die vergroting van belang. Indien door een ruimtelijke ontwikkeling een ruimere duiker noodzakelijk is, dan dienen de kosten te worden verrekend op de exploitatie van het project. De waterbeheerder stelt vast of, en zo ja in welke mate, de duiker ten behoeve van een ruimtelijke ontwikkeling moet worden vergroot. Gemeente of waterschap zorgt ervoor dat dit als randvoorwaarde wordt geformuleerd voor de uitvoeringsfase.

Klimaatontwikkeling of aanpassing van afvoernormen kunnen ook reden zijn tot vervanging van duikers. In dat geval kan het waterschap bij wijze van beschikking de eigenaar van een duiker verplichten de duiker te vervangen door een grotere duiker. De eigenaar kan in dit geval schadevergoeding vragen volgens artikel 7.14 van de Waterwet.

De waterbeheerder en de eigenaar van de duiker maken bij voorkeur vooraf afspraken over de concrete kostenverdeling en/of schadevergoeding. De restlevensduur van de duiker wordt hierin meegenomen. Wanneer de duiker net is aangelegd, dan ligt het voor de hand dat het waterschap het grootste deel van de kosten draagt. Wanneer de duiker aan het eind van zijn levensduur is, dan neemt de eigenaar of gerechtigde het grootste deel van de kosten voor zijn rekening.

Bruggen

Ook voor bruggen en dammen geldt beide dat de belanghebbende verantwoordelijk is voor de constructie en het beheer en onderhoud. In het geval van primair water is het waterschap verantwoordelijk voor het baggeren en schonen van het water onder de brug. Bij bruggen in niet-primair water is de belanghebbende van de brug verantwoordelijk voor het baggeren en schonen.

Tabel 3

Duikers en bruggen	Verantwoordelijkheid o.b.v. wet- en regelgeving	Afspraak / werkwijze
Vrijhouden van het doorstromings-profiel (Keurverplichting)	In primair water: waterschap. In niet-primair water: Belanghebbende of eigenaar van het werk.	In primair water: waterschap; In niet-primair water: Belanghebbende of eigenaar van het werk.
Vervanging en constructief onderhoud (Keurverplichting)	Belanghebbende of eigenaar van het werk	Belanghebbende of eigenaar van het werk
Aansprakelijkheid op grond van artikel 6:174 van BW (hydraulisch)	Waterschap	Waterschap
Aansprakelijkheid op grond van artikel 6:174 van BW (bouwkundig deel)	Belanghebbende of eigenaar van het werk	Belanghebbende of eigenaar van het werk

4.2.2 Steigers

Bij steigers geldt dat de eigenaar (gerechtigde) verantwoordelijk is voor het onderhoud van de constructie én voor het onderhoud van het water onder de steiger.

Tabel 4

Steigers	Verantwoordelijkheid o.b.v. wet-en regelgeving	Afspraak / werkwijze
Verantwoordelijke voor het onderhoud van de constructie	Belanghebbende of eigenaar van het werk	Belanghebbende of eigenaar van het werk
Verantwoordelijke voor het onderhoud van het water en oever onder de constructie	Belanghebbende of eigenaar van het werk	Belanghebbende of eigenaar van het werk

4.2.3 Waterpeil- en waterkwaliteit regelende kunstwerken

Het waterschap is verantwoordelijk voor de waterhuishouding. Een belangrijk beheersinstrument hierbij is het peilbesluit. Daarin worden de streefpeilen (waterhoogten) van de wateren in een gebied vastgelegd. Voor het instellen en in stand houden van dit peil zijn kunstwerken nodig, zoals stuwen, inlaten, peilscheidingsdammen, gemalen en sluizen. Het waterschap is daarom beheerder van deze werken. Kunstwerken die geen functie hebben ten behoeve van de uitoefening van het peilbesluit, zoals hoogwatervoorzieningen op perceelsniveau, vallen hier niet onder. De eigenaar (gerechtigde) van het werk is in deze situatie zelf verantwoordelijk voor de instandhouding van het werk.

Het waterschap acht het in sommige situaties van belang om menging of toestroming van water met een andere kwaliteit te voorkomen. Hiervoor zijn soms kunstwerken nodig, zoals een waterkwaliteitsschot. Een belangrijk beheersinstrument hierbij is het watergebiedsplan. Daarin worden waterkwaliteitsmaatregelen vastgelegd. Waterschotten die op grond van een watergebiedsplan een waterkwaliteitsfunctie vervullen, worden door het waterschap onderhouden. In alle andere gevallen is de eigenaar (gerechtigde) van het werk de onderhoudsverantwoordelijke voor het werk.

Tabel 5

Peilregelende kunstwerken <i>(ten behoeve van Peilbesluit)</i> en waterkwaliteitschotten <i>(ten behoeve van Watergebiedsplan)</i>	Verantwoordelijkheid o.b.v. wet-en regelgeving	afpraak/werkwijze
Bediening incl. kosten elektra	waterschap	waterschap
Onderhoud (Keurverplichting)	waterschap	waterschap
Vervanging (Keurverplichting)	waterschap	waterschap
Aansprakelijkheid op grond van art. 6:174 BW	eigenaar	waterschap

4.3 Het Water

4.3.1 Wateren vrijhouden van (zwerf)vuil

Binnen stedelijk gebied zijn de gemeenten verantwoordelijk voor het schoonhouden van de openbare ruimte. Daar hoort ook het water bij. Daarom is het verwijderen van vuil uit wateren in de openbare ruimte in stedelijk gebied een taak van de gemeente. Het betreft het verwijderen van zowel drijvend als gezonken vuil, voorwerpen, kadavers, etc. Met het verwijderen van (zwerf)vuil wordt niet het verwijderen van bagger of maaisel bedoeld.

Tabel 6

Verwijderen van vuil uit wateren	Verantwoordelijkheid o.b.v. wet-en regelgeving	Afspraak/werkwijze
Primair water in stedelijk gebied	Gemeente	Gemeente
Primair water buiten stedelijk gebied	Gerechtigde	Gerechtigde
Niet-primair water	Gerechtigde	Gerechtigde

4.3.2 Botulisme-, blauwalg- en exotenbestrijding

4.3.2.1 Botulisme

Botulisme is een vergiftiging door het vergif botuline. Vooral watervogels en vissen sterven hieraan. De bacterie die botulisme veroorzaakt gedijt met name in een eiwitrijk en zuurstofarm milieu. Beide voorwaarden doen zich voor wanneer er dode vogels of vissen (kadavers) in of langs het water liggen en wanneer dat water warmer is dan 20 graden (vaak ondiep water).

In het belang van de volksgezondheid moet worden voorkomen dat de ziekte zich verspreid. Dode dieren, met name watervogels en vissen, moeten daarom zo snel mogelijk worden verwijderd. In stedelijk gebied verwijdert de gemeente de kadavers uit het water. In landelijk gebied doet het waterschap dat, in zwemwater de beheerder van dat zwemwater. Zij zorgen elk voor de afvoer naar een verwerker en eventueel voor onderzoek van de kadavers.

Bij het beheer en onderhoud van het watersysteem kan het waterschap (her)besmetting proberen te voorkomen, door bijvoorbeeld de doorstroming van het water te verbeteren, door het waterpeil te verhogen of door te baggeren.

Eventueel gevaar voor huisdieren en mensen is afhankelijk van het type botulisme. Bij twijfel over de doodsoorzaak van een kadaver of het type botulisme kan de betreffende beheerder het kadaver laten onderzoeken bij het Centraal Veterinair Instituut Wageningen UR.

Voorlichting:

Degene die verantwoordelijk is voor het verwijderen van (zwerf)vuil is ook verantwoordelijk voor

de informatieverstrekking naar bewoners en gebruikers (zie tabel 6 hierboven). Het is van belang om bij (ernstige verdenking van) botulisme de omgeving hierover te informeren. De situatie en locatie bepalen de wijze ervan. Gemeente en waterschap brengen elkaar op de hoogte via beheer- en/of communicatiecontacten. Als het om zwemwater gaat moet ook de provinciale Uitvoeringsdienst worden geïnformeerd en betrokken.

4.3.2.2 *Blauwalg*

Algenbloei is vaak een symptoom van een onderliggend probleem, namelijk een teveel aan voedingsstoffen (nutriënten) in het water, ofwel eutrofiëring. De optimale groeiomstandigheden zijn een temperatuur tussen de 20 °C en 30 °C, lichtarme en luwe (wind en stroming) omstandigheden en voedselrijk water. Sommige soorten [blauwalg](#) kunnen giftige stoffen afscheiden waarvan mensen maar ook huisdieren ziek worden indien zij hiermee in contact komen.

Structurele maatregelen om algenbloei tegen te gaan zijn het verminderen van de eutrofiëeringsgraad, met name het fosfaatgehalte daarin. Zowel het waterschap als de gemeente spannen zich daarom continu in om de waterkwaliteit te verbeteren. Reactief bestrijden van algenbloei, zoals bellenschermen, verwijdering van drijfslagen of waterstofperoxide-toediening, is vaak weinig effectief en erg kostbaar. Het pakt het onderliggende probleem niet aan en beperkt de overlast maar voor een korte periode. Daarom wordt deze maatregel alleen bij hoge uitzondering ingezet.

Zwemmen

Het waterschap monitort de waterkwaliteit van officieel zwemwater en rapporteert daarover aan de provincie. Onderdeel hiervan is de controle op blauwalg. Wanneer er sprake is van teveel blauwalg waarschuwt de provincie om niet te gaan zwemmen. Niet-officiële wateren monitort het waterschap niet (structureel) op blauwalg. Evenmin volgen daar waarschuwingen voor blauwalg. Zwemmen is daar op eigen risico.

4.3.2.3 *Invasieve Exoten*

Exoten zijn planten en dieren die door de mens bewust of onbewust naar Nederland zijn meegenomen. Zij kunnen zich zelfstandig in de Nederlandse natuur handhaven. Sommige soorten worden gerekend tot de invasieve exoten, omdat zij zich op grote schaal verspreiden en daardoor schade veroorzaken. Landelijk gezien gaat het om steeds meer uitheemse plaagsoorten en worden de consequenties, ook financieel, steeds ingrijpender.

Schade ontstaat op verschillende manieren:

- Invasieve exoten kunnen de binnenlandse dier- of plantensoorten verdringen of verjagen, waardoor de kans bestaat dat ze hier uitsterven. Een opvallend voorbeeld is de Amerikaanse rivierkreeft. Hiervan komen er drie soorten voor in het gebied van Amstel, Gooi en Vecht. Deze hebben de inheemse rivierkreeftensoorten al voor een deel verdrongen en ook schade toegebracht aan de stand van andere waterdieren.
- Woekerende exotische waterplanten kunnen de water aan- en afvoer volledig stremmen. Van de waterplanten binnen het gebied zorgen de grote waternavel en de waterwaaier (*cabomba carolina*) voor de grootste problemen. Deze plaagsoorten kunnen sterk woekeren en met name de waterwaaier is moeilijk te verwijderen omdat hij tot op een diepte van 2 m kan voorkomen. Als het nodig en mogelijk is, wordt een woekerende exoot verwijderd. Soms is een soort niet geheel meer te verwijderen en kan het waterschap door een gericht beheer de overlast zoveel mogelijk proberen te beperken.
- Behalve belemmering voor de wateraan- en -afvoer geeft overmatige plantengroei problemen voor de doorvaart van (recreatie)schepen.

Het waterschap wil problemen met invasieve exoten graag zoveel mogelijk vóór zijn. Tijdens de buitenwerkzaamheden letten medewerkers van Waternet goed op de aanwezigheid van deze soorten in de wateren en zetten waar mogelijk maatregelen in.

Tabel 7

Botulisme, algenbloei en invasieve exoten	Verantwoordelijk o.b.v. wet- en regelgeving	Afspraak/werkwijze
Botulisme: verwijderen en/of laten onderzoeken van dode dieren in/ langs het water in stedelijk gebied	Niet eenduidig	Gemeente
Botulisme, in landelijk gebied	Idem	Waterschap
Botulisme of blauwalg, in zwemwater	Provincie waarschuwt om niet te gaan zwemmen	Provincie waarschuwt om niet te gaan zwemmen
Waterbeheermaatregelen ter voorkoming van botulisme en algenbloei.	Niet eenduidig	Waterschap
Incident gestuurde of reactieve blauwalgbestrijding	Idem	Waterschap, alleen bij hoge uitzondering.
Bestrijding invasieve exoten planten	Idem	Waterschap, alleen in primair water en wanneer dit de taakuitoefening van het waterschap schaadt. Onderhoudsplichtige is verantwoordelijk in niet primair water.
Bestrijding invasieve exoten dieren	Idem	Waterschap, alleen in primair water en wanneer dit de taakuitoefening van het waterschap schaadt.
Voorlichting over botulisme, blauwalg en invasieve exoten	Idem	Gemeente in stedelijk gebied, waterschap in landelijk gebied, zwemwaterbeheerder

4.4 De waterkant

4.4.1 Instandhouding oevers

Oevers zijn die plekken waar oppervlaktewater en land elkaar ontmoeten. In veel gevallen gaat dit in goede harmonie en is er sprake van een grondtalud dat onder water doorloopt tot de waterbodem. Begroeiing met grassen, kruiden en oeverplanten zorgt ervoor dat de oever in stand blijft. Er zijn echter ook plekken waar een voorziening nodig is om de oever en dus het perceel waar deze oever aan ligt in stand te houden. Voorbeelden zijn een beschoeiing, kade of damwand.

In wet- en regelgeving is bepaald dat in beginsel een perceeleigenaar verantwoordelijk is voor instandhouding van zijn oevers. Bij het grootste deel van de oevers is dan ook eenvoudigweg de perceeleigenaar verantwoordelijk voor instandhouding van zijn of haar oever, het voorkomen van oevererosie en voor een eventueel benodigde oeverbeschermingsconstructie.

Er zijn echter ook situaties waarbij de instandhouding van de oever naast het in stand houden van het aangelegen perceel een algemeen maatschappelijk belang dient. Soms is de instandhouding van de oever van belang voor de instandhouding van een langs een oever gelegen weg, een waterkering, of een vaarweg. Bovendien kunnen deze functies ervoor zorgen dat de oever zwaarder wordt belast, waardoor er een zwaardere oeverbeschermingsconstructie nodig en/of vaker onderhoud noodzakelijk is. In deze gevallen dragen verantwoordelijke partijen voor de instandhouding van deze functies bij aan de instandhouding van de oever en de oeverconstructie naar gelang hun belang hierbij.

De tabel hierna beschrijft voor elke belanghebbende wat zijn verplichtingen zijn en in welke wettelijke regeling deze verplichting is beschreven. Op basis hiervan kan per oever met meerdere belangen nader worden uitgewerkt wie voor welk deel verantwoordelijk is (maatwerk). In het geval

dat er afspraken zijn gemaakt of bepalingen over het onderhoud zijn opgenomen in een overeenkomst of een vergunning dan gelden deze afspraken of bepalingen.

Tabel 8, verantwoordelijkheden voor in stand houden oevers

Belang-hebbende	Belang / wettelijke taak	Verantwoordelijkheid geregeld in
Terrein-eigenaar	Perceeleigenaar wil voorkomen dat zijn land erodeert. Perceeleigenaar dient te voorkomen dat zijn grond, of afkalving daarvan, schade veroorzaakt.	Burgerlijk wetboek en Keur AGV Als belangen van derden worden geschaad door erosie van een oever dan kunnen deze partijen de oevereigenaar aansprakelijk stellen. Als waterhuishoudkundige belangen worden geschaad door erosie van de oever dan kan het waterschap een terreineigenaar verplichten de oever in stand te houden. Wanneer de erosie van een oever geen belangen van derden schaadt, dan kan een perceeleigenaar ervoor kiezen, niets te doen. De consequentie is dat het land erodeert en verandert in water.
Vaarweg-beheerder	Instandhouding van de bruikbaarheid van de vaarweg	Waterverordeningen provincie NH, Utrecht en ZH Centraal hierbij zijn de vastgestelde vaarwegprofielen. De vaarwegbeheerder is verantwoordelijk voor het in goede staat houden of brengen van de oevers, oevervoorziening en kunstwerken, zodanig dat de instandhouding en de bruikbaarheid van de vaarweg gewaarborgd blijft. Dit geldt voor zover de oeverbescherming van belang is voor het in standhouden van de vaarweg. Dit geldt voor het groot onderhoud. Het gewoon onderhoud is een taak voor de eigenaar.
Weg-beheerder	Instandhouding van de weg	Wegenverkeerswet Wegen en waterwegen liggen soms vlak naast elkaar. In sommige gevallen is een (zware) oeverbescherming randvoorwaardelijk om de weg naast het water in stand te kunnen houden. De wegbeheerder is in dit geval verantwoordelijk voor zover de oeverbescherming van belang is voor het in standhouden van de weg. Dit geldt voor het groot onderhoud. Het gewoon onderhoud is een taak voor de eigenaar.
Kering-beheerder of dijk-beheerder	Instandhouding van de waterkering.	De waterkeringbeheerder is verantwoordelijk voor het buitengewoon onderhoud van de waterkering, d.w.z. het onderhoud gericht op hoogte en stabiliteit van de kering. Het gewoon onderhoud, zoals het maaien en oeverbescherming is een taak van de eigenaar of gerechtigde van de grond. Wanneer een oeverbescherming een belangrijke functie heeft voor de hoogte of stabiliteit van de waterkering dan is deze de verantwoordelijkheid van de keringbeheerder. Dit geldt voor het groot onderhoud. Het gewoon onderhoud is een taak voor de eigenaar.
Water-beheerder (kwantiteits-beheerder)	Goede waterhuishouding.	Kostenveroorzakingsbeginsel Het komt voor dat het vanuit waterhuishoudkundig belang wenselijk is om in een water een grotere diepte te realiseren dan dat de stabiliteit van de oever kan dragen. Wanneer dit in een bestaande situatie gebeurt dan is de aanleg en het B&O van een oeverbescherming voor het waterschap. Wanneer dit gebeurt bij de ontwikkeling van nieuwe gebieden of een verandering van de oeverinrichting dan is de aanleg de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van de ontwikkeling en is het beheer en onderhoud voor de terreineigenaar.

4.4.2 Natuurvriendelijke oevers

Natuurvriendelijke oevers worden aangelegd om meer ruimte te bieden aan oeverflora en -fauna. Als de natuurvriendelijke oever is aangelegd in primair water, hebben zowel het waterschap als de oeverbeheerder een onderhoudsverantwoordelijkheid. De gemeente is in veel gevallen de oeverbeheerder. De grens voor de onderhoudsverplichting ligt in principe op de waterlijn, al zal door de geleidelijke overgang van land naar water is deze grens niet altijd duidelijk zijn. De richtlijn is dat in primair water het waterschap het natte gedeelte van de natuurlijk-vriendelijke oever onderhoudt tot de waterlijn. De gemeente onderhoudt vanaf de waterlijn het droge gedeelte van de natuurvriendelijke oever.

Waterschap en gemeente kunnen overeenkomen dat een van beide het onderhoud voor de gehele natuurvriendelijke oever laat uitvoeren, met verrekening van de kosten. De werkzaamheden kunnen dan in de handen van één aannemer worden gelegd, wat ook in de kosten kan schelen.

In niet-primair water is de gemeente/oeverbeheerder onderhoudsverantwoordelijk.

Het waterschap voert het algemene beheer over de natuurvriendelijke oever, in die zin dat het sturend is in het onderhoudsconcept, zodat de oever ook daadwerkelijk deze natuurfunctie blijft uitoefenen.

Tabel 9

Natuurvriendelijk oevers	Verantwoordelijk o.b.v. wet- en regelgeving	Afspraak/werkwijze
Primaire wateren: droge deel(vegetatie op het land)	Niet geregeld	Terreineigenaar (vaak gemeente)
Primaire wateren, natte deel(vegetatie in het water)	Idem	Waterschap
Niet- primaire wateren	Terreineigenaar	Terreineigenaar

4.5 Faciliteren overige gebruiksfuncties water

Watergangen hebben waterhuishoudkundige functies (zorg voor waterkwaliteit en waterkwantiteit) en, indien van toepassing, een vaarwegfunctie. Deze functies zijn geregeld in wetgeving en worden aanvullend beschreven in dit handboek. Watergangen dragen echter in meer of mindere mate ook bij aan andere functies als vormgeving beeldkwaliteit, vissen, zwemmen/spelevaren, oeverrecreatie, biodiversiteit en fysieke en sociale veiligheid. Het gaat hierbij vaak om specifieke wensen, die maatwerk behoeven. Deze functies vallen buiten de wettelijke taak van het waterschap of een vaarwegbeheerder. Het faciliteren van deze functies is daarmee afhankelijk van een partij die hier belang aan hecht en er ondersteuning aan wil geven. Dit kan een gemeente of waterschap zijn, en soms ook een derde partij.

De partij die een water in onderhoud heeft kan een belangrijke rol spelen in het faciliteren van de overige gebruiksfuncties. De wijze van onderhoud is namelijk vaak bepalend voor het vervullen van deze functies.

Dit betekent dat een initiatiefnemer of aanjager van een specifieke behoefte om tafel moet gaan met de onderhoudspartij en eventueel andere betrokken partijen om per situatie te bekijken wat de mogelijkheden zijn. Wanneer de partij die de watergang in onderhoud heeft ervoor kiest een dergelijke functie niet te faciliteren, dan kan de belanghebbende of een andere partij ervoor kiezen de extra inspanning te leveren die hiervoor nodig is. Belangrijk hierbij is dat dit gebeurt binnen de kaders van wet- en regelgeving.

Het waterschap onderhoudt primaire watergangen. De gemeente vervult een regierol in de openbare buitenruimte. Gemeenten en waterschap bepalen hun eigen beleid in het faciliteren van overige gebruiksfuncties, bij voorkeur met oog voor elkaars wensen en verantwoordelijkheden.

Tabel 10

Faciliteren overige gebruiksfuncties in primair water	Verantwoordelijk o.b.v. wet- en regelgeving	Afspraak/werkwijze
Beeldkwaliteit	Niet geregeld	Waterschap of gemeente kan ieder de afweging maken om al dan niet deze functie te faciliteren.
Vissen	Niet geregeld	Waterschap of gemeente kan ieder de afweging maken om al dan niet deze functie te faciliteren.
Zwemmen	Zie paragraaf 4.6.2 Zwemmen	Zie paragraaf 4.6.2 Zwemmen

5 Afstemming bij nieuwe waterinfrastructuur

Bij herinrichting of aanpassing van de waterinfrastructuur is het van belang dat er een inrichting ontstaat die voldoet aan de eisen en wensen van de samenleving. Optimale realisatie van de beoogde functie, geen wateroverlast, een goede waterkwaliteit en lage maatschappelijke kosten zijn voorbeelden van wensen die altijd van toepassing zijn. Een goede samenwerking en afstemming tussen gemeente en waterschap draagt hier aan bij.

5.1 Rol gemeente en waterschap

De gemeente verzorgt de ruimtelijke ordening op lokaal niveau en is verantwoordelijk voor de regenwaterinfrastructuur (bv regenwaterriool) en voor het grondwater. Het waterschap is verantwoordelijk voor het goed functioneren van het oppervlaktewatersysteem. Het waterschap stelt randvoorwaarden aan de inrichting van het oppervlaktewater (bv wateren, dijken, gemalen, stuwen). Beleid en de regelgeving van het waterschap zijn gericht op het goed functioneren van het oppervlaktewatersysteem. Bij de ontwikkeling van nieuwe waterinfrastructuur toetst het waterschap of deze ontwikkeling voldoet aan de randvoorwaarden voor een goed watersysteem. Randvoorwaarden voor onderhoudbaarheid maken hier onderdeel van uit.

Wanneer de gemeente eigenaar is van een te ontwikkelen terrein, dan is de gemeente vaak de opdrachtgever van de ontwikkeling. De uitvoering van de ontwikkeling is dan vaak in handen van een projectontwikkelaar. In het kader van de Watertoets is Waternet namens AGV betrokken bij plannen van zowel de gemeenten als van andere initiatiefnemers.

5.2 Onderhoud van nieuwe waterinfrastructuur

Een belangrijk aspect bij de ontwikkeling van nieuwe oppervlaktewater infrastructuur is welke partij na aanleg verantwoordelijk is voor het onderhoud. Uitgangspunt van waterschap AGV voor het onderhoud van nieuw stedelijk oppervlaktewater is dat het waterschap dit doet, tenzij er een duidelijke reden is dit niet te doen. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer:

- een watergang recent is aangelegd in afwijking van gestelde eisen door het waterschap;
- het een geïsoleerde watergang is, zoals bij (sommige) stadsparken;
- een water niet onder de definitie van oppervlaktewater valt.

Wanneer nieuwe oppervlaktewater infrastructuur niet valt onder de onderhoudsplicht van het waterschap, dan is de eigenaar van het water verantwoordelijk voor het onderhoud.

Het beleggen van een onderhoudsconcept voor alle oppervlaktewater bij 1 partij zorgt voor schaalvoordeel en daarmee de laagste maatschappelijke kosten.

Bij aanleg van nieuw oppervlaktewater vormen de verantwoordelijkheden en afspraken zoals beschreven in hoofdstuk 4 het uitgangspunt.

Overdracht

Waternet beschrijft in de initiatie fase van een ruimtelijke ontwikkeling het proces voor oplevering en overdracht van beheer en onderhoud van de nieuwe waterinfrastructuur naar het waterschap. Bijlage 3 bevat een fasering en de planning van de overdracht en de afspraken waaronder de overdracht kan plaatsvinden.

5.3 Samenwerking gemeente en waterschap

Om de uiteindelijke overdracht van de onderhoudsverplichting goed te laten verlopen is het van het grootste belang dat de gemeente en het waterschap vroeg in het ontwikkelproces van de nieuwe waterinfrastructuur met elkaar in overleg gaan. Zij maken daarbij afspraken over een onderhoudbare inrichting en leggen deze afspraken vast. De gemeente bewaakt een juiste vertaling van de waterparagraaf uit het bestemmingsplan (opgesteld door een beleidsmedewerker) naar een inrichtingsplan en bestek (opgesteld door een projectleider).

De samenwerking kan verbeteren door:

- Het instellen van een periodiek overleg tussen een planadviseur van Waternet en projectleiders van ruimtelijke ontwikkelingen van de gemeente.
- Projectleiders van de gemeente, met name als zij nieuw of ingehuurd zijn, worden binnen de gemeente goed op de hoogte te worden gebracht van de noodzaak tot vroege afstemming met het waterschap.
- Wanneer een derde partij, zoals een projectontwikkelaar, een project initieert, dan is het van belang dat de gemeente in de overeenkomst of vergunning voor deze partij vastlegt dat het uitgangspunt is dat de oppervlaktewater infrastructuur in onderhoud komt van het waterschap. Dat betekent dat de projectontwikkelaar vroegtijdig met het waterschap in gesprek gaat over een onderhoudbare inrichting van de wateren die onderdeel zijn van hun project. Dit voorkomt dat gemeente en waterschap tegen elkaar worden uitgespeeld door een projectontwikkelaar.

Zie bijlage 4 voor een verdere uitwerking van verbeterpunten in de samenwerking.

5.4 Ontwerpeisen en gegevenseisen

Voor het beheer en onderhoud van nieuwe waterinfrastructuur zijn bij de ontwikkeling en oplevering twee zaken van groot belang: 1) Nieuwe waterinfrastructuur voldoet aan de eisen en randvoorwaarden ten aanzien van onderhoud. 2) Na de aanleg worden de gegevens opgeleverd die nodig zijn voor het beheer en onderhoud.

AGV heeft standaard ontwerpeisen en –randvoorwaarden voor nieuwe en aan te passen infrastructuur. Doel is een goede beheerbaarheid, bedienbaarheid en onderhoudbaarheid. De eisen worden ingebracht door de planadviseur van Waternet in het planvormingsproces voor nieuwe waterinfrastructuur.

Samen met de ontwerpeisen worden ook de gegevenseisen ingebracht. Zo weet de ontwikkelaar welke gegevens gevraagd worden bij oplevering en overdracht van de nieuw ontwikkelde zaken. De gegevens zijn nodig om de data van nieuw ontwikkelde waterinfrastructuur te borgen in gegevenssystemen. Van alle nieuwe waterinfrastructuur zijn er gegevens nodig, al is voor waterinfrastructuur die in onderhoud komt bij het waterschap een uitgebreidere set gegevens nodig dan wanneer dat niet het geval is.

Verder geldt:

- onderhoud moet uitvoerbaar zijn met gangbaar materieel, vanaf de kant of vanaf het water, maar altijd op één van beide manieren;
- De keur op het moment van de aanvraag van de vergunning voor de nieuwe asset is leidend;
- Bij nieuw te ontwikkelen infrastructuur moet een balans worden gevonden tussen investeringskosten voor onderhoudbaarheid en de onderhoudskosten tijdens de levensduur. Een kleine aanpassing in het ontwerp kan in de beheer- en onderhoudsfase soms snel worden terugverdiend, omdat onderhoudskosten meestal tijdens de gehele levensduur van het object periodiek terugkeren

BIJLAGE 1 Beleids- en wettelijke kaders en instrumenten

Voor uitvoering van het oppervlaktewaterbeheer en de formulering van eigen beleid en regelgeving zijn waterschappen en gemeenten gebonden aan beleid en wetten van de Europese, Nederlandse overheid. Ook beleid en verordeningen van de provincie en regelgeving van gemeenten en het waterschap zijn kaderstellend.

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de eerste vraag, namelijk:
Hoe is het oppervlaktewaterbeheer in juridische zin geregeld

Europese Kaderrichtlijn Water

Voor de verbetering van het watermilieu is de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) leidend. Centraal begrip in de KRW is het oppervlaktewaterlichaam, dat is gedefinieerd als *"een onderscheiden oppervlaktewater van aanzienlijke omvang, zoals een meer, een waterbekken, een stroom, een rivier, een kanaal, een deel van een stroom, rivier of kanaal, een overgangswater of een strook kustwater"*. Voor de implementatie van de KRW en het halen van de doelen en normen hebben Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten zich gezamenlijk verantwoordelijk gesteld. Daarbij is afgesproken dat de waterschappen een trekkersrol hebben in het gebiedsproces en zorgen voor de rapportage over de maatregelen voor het KRW-deel dat betrekking heeft op oppervlaktewater. Waterschap Amstel, Gooi en Vecht heeft als waterbeheerder van de regionale wateren de rol van regisseur om de waterkwaliteit op een peil te brengen die de functie van het betreffende gebied optimaal ondersteunt.

Nieuwe nationale (water)wetgeving: eenvoudiger en effectiever

Sinds 2008 is er veel veranderd in de Nederlandse wetgeving en beleid rond het waterbeheer. Zo zijn de Waterwet en Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) in werking getreden, is de Wvo vervallen en is de Wro (Wet ruimtelijke ordening) vernieuwd. Een volgende ontwikkeling is de samenvoeging van alle wetgeving rond ruimtelijke omgeving, milieu en natuur in één integrale Omgevingswet. Deze wordt verwacht in 2018.

Aan deze veranderingen liggen doelstellingen ten grondslag om de regeldruk te verlichten, het vergunningenstelsel in te perken, de administratieve lasten en het aantal loketten te verminderen en de samenhang tussen waterbeleid en ruimtelijke ordening te verbeteren. De weg is ingeslagen naar vereenvoudiging van regels en meer samenwerking om doelmatiger en kosteneffectiever te kunnen zijn. Daarvoor wordt meer zelfstandigheid en vrijheid gegeven aan de decentrale overheden bij invulling van hun taken en wordt meer gericht op decentrale verantwoording door de betreffende besturen.

Om in bestuurlijke zin aan te sluiten op de nieuwe waterwetgeving hebben het rijk, provincies, waterschappen en gemeenten in 2008 het vernieuwde Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW-actueel) ondertekend, als actualisatie van het in 2003 gesloten NBW. Doel is om in goede samenwerking in 2015 het gehele watersysteem in Nederland op orde te hebben en te houden.

De Waterwet

De Waterwet definieert het begrip oppervlaktewater als volgt (artikel 1.1): Oppervlaktewater is het samenhangend geheel van vrij aan het aardoppervlak voorkomend water, met de daarin aanwezige stoffen, alsmede de bijbehorende bodem, oevers en, voor zover uitdrukkelijk aangewezen krachtens deze wet, drogere oevergebieden, alsmede flora en fauna. Deze definitie is dus afwijkend van die van de Kaderrichtlijn Water (zie 2.1)

Met het in werking treden van de Waterwet zijn het Rijk en de waterschappen aangewezen als beheerders voor respectievelijk rijkswateren en niet-rijkswateren. Hiermee is het watersysteembeheer in stedelijk gebied van rechtswege overgegaan van de gemeente naar het

waterschap.

Over de samenwerking tussen waterschappen en gemeenten zegt de Waterwet (Artikel 3.8): *Waterschappen en gemeenten dragen zorg voor de met het oog op een doelmatig en samenhangend waterbeheer benodigde afstemming van taken en bevoegdheden waaronder het zelfstandige beheer van inname, inzameling en zuivering van afvalwater.*

Artikel 5.23 geeft voorschriften voor de omgang tussen de waterbeheerder en de eigenaren van onroerende goederen wat betreft toegang tot deze objecten en het ontvangen van baggerspecie en maaisel.

In de **Waterschapswet** worden de Waterschappen aangewezen als openbare lichamen die de waterhuishouding van een bepaald gebied verzorgen. De Waterwet omschrijft dat als de zorg voor het zuiveren van afvalwater en voor een of meer andere waterstaatsaangelegenheden.

Deze Waterschapswet stelt (art. 59) dat het waterschapsbestuur bevoegd is tot het maken van verordeningen voor zover deze verordeningen met hogere regelingen niet in strijd zijn.

Het Burgerlijk wetboek (art 174, boek 6) stelt eigenaren van objecten aansprakelijk voor gevaar dat van deze objecten uit kan gaan en hoe dit is geregeld bij erfpacht, bij openbare wegen, bij kabels en leidingen en bij ondergrondse werken. Het definieert de begrippen opstal, eigenaar en openbare weg. (zie bijlage . .)

De **Flora- en faunawet** regelt de bescherming van dier- en plantensoorten. De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van in het wild levende planten- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij': activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten zijn in principe verboden. De wet erkent de intrinsieke waarde van planten en dieren ook al leveren zij geen direct nut op voor de mens, omdat zij alle hun eigen rol in het ecosysteem hebben en bijdragen aan de biodiversiteit.

Artikel 2 van de wet omvat de plicht op om voldoende zorg in acht te nemen voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving, ongeacht of zij tot een beschermde soort horen of niet.

In 2005 is de Flora- en faunawet verruimd omdat in de versie van 2002 van de wet veel beperkingen opgelegd werden voor beheer en onderhoud. Er zijn toen 2 vrijstellingen van de ontheffingsplicht ingesteld, te weten:

- 1) Een algemene vrijstelling van de ontheffingsplicht voor algemene planten en diersoorten.
- 2) Een vrijstelling van ontheffingsplicht voor zeldzamere planten en diersoorten indien gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode.

Gemeenten en waterschappen werken met een door hun bestuur vastgestelde gedragscode, om zonder ontheffing op verantwoorde wijze normaal onderhoud (bestendig beheer) aan sloten en oevers te kunnen uitvoeren.

Provinciale waterverordeningen

De Waterverordeningen van de provincie Noord-Holland (2015) en van de provincie Utrecht (2009) geven regels voor grondwateronttrekkingen en het vaarwegbeheer.

In deze verordeningen wordt elk vaarwater toegewezen aan een beheerder (waterschap, gemeente, plassen- of recreatieschap). Gesteld wordt dat de vaarwegbeheerder zorg draagt voor het onderhoud van de vaarweg op de aspecten vaarwegdiepte en -afmetingen, oevers, oevervoorzieningen en kunstwerken, met inbegrip van het afvoeren van vuil en waterplanten.

Waterschapsbeleid en -verordeningen

De beheertaak van AGV bestaat uit de waterstaatkundige verzorging binnen zijn gebied voor zover die niet is opgedragen aan andere publiekrechtelijke lichamen. De taak omvat de zorg voor het

watersysteem (waterkwaliteit, -kwantiteit en -keringen), de vaarwegen en de toepassing van de Scheepvaartverkeerswet op de daartoe aangewezen wateren (uit: Reglement van bestuur AGV). Voor de uitvoering van de beheertaak worden onder meer watergangen, keringen en kunstwerken (assets) aangelegd en in stand gehouden en wordt er op toe gezien dat werken die door derden worden aangelegd voldoen aan daaraan te stellen eisen op grond van de Keur AGV.

Waterbeheerplan waterschap Amstel Gooi en Vecht

Het waterbeheerplan (WBP) is het (verplichte) plan van het waterschap waarin het zijn visie, beleid en projecten voor de komende vijf jaar presenteert.

Voor het oppervlaktewaterbeheer meldt het WBP het volgende:

Beheer en onderhoud

Met beheer en onderhoud zorgt het waterschap voor het op orde houden van de wateren, waterkeringen en waterstaatkundige kunstwerken (sluizen, stuwen, dammen, gemalen etc). Het schonen en baggeren van primaire wateren (hoofdwatergangen en boezemwateren) zorgt voor een ongestoorde aan- en afvoer van water, houdt de wateren bevaarbaar en draagt bij aan het bereiken van waterkwaliteitsdoelen. Aan de hand van een programma vinden toetsingen plaats. Op basis van de uitkomst kan het waterschap waar nodig besluiten tot groot onderhoud, reconstructie of, wanneer zich onverhoopt ernstige gebreken aandienen, een calamiteiteningreep.

Daarnaast is er het reguliere onderhoud. Hieronder valt maaien van grasmatten, snoeien van bomen en verwijderen van vuil en opschot. Muskusrattenbeheer is structureel onderdeel van het beheer van de waterkeringen.

Het waterschap is vaarweg- en nautisch beheerder van de meeste vaarwateren in het beheergebied. Nautisch beheer is de zorg voor een vlot en veilig scheepvaartverkeer door onder meer regels, bebording, vergunningverlening en handhaving, en het verwijderen van gezonken schepen of andere blokkerende voorwerpen. Vaarwegbeheer is de zorg voor het bevaarbaar houden van de vaarwegen, inclusief de bijbehorende sluizen. Dit doet het waterschap door baggeren, onderhoud en herstel van oevervoorzieningen, en onderhoud en bediening van sluizen.

Het waterschap verzorgt de dagelijkse bewaking en bijsturing van het waterpeil en de aan- en afvoer van water, bijvoorbeeld bij grote neerslag of juist droogte.

Als vastgoedbeheerder heeft het waterschap ruim 2300 kadastrale percelen in eigendom met een totale oppervlakte van bijna 1500 ha. Het gaat om gemalen, sluizen, bruggen, (voormalige) dienstwoningen, steunpunten, watergangen, dijken, beschermende gronden en verspreid liggende grondpercelen. Sommige percelen worden in gebruik gegeven aan derden. Het gebruik van eigendommen wordt vastgelegd in overeenkomsten en pachtcontracten.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving

Vergunningverlening is de schakel tussen beleid, wet- en regelgeving en de praktijk van het waterbeheer. Met vergunningen kan het waterschap concrete en afdwingbare voorwaarden stellen aan het gebruik en de inrichting van wateren en waterkeringen en de directe omgeving daarvan, het gebruik van vaarwegen, het lozen van water op het oppervlaktewater en waterbodemingrepen. Belangrijk onderdeel van de handhavingspraktijk is de (diepte)schouw (zowel kwalitatief als kwantitatief), de jaarlijkse inspectie om te controleren of watergangen en toebehoren voldoen aan de onderhoudseisen uit de Keur of Legger (zie aldaar). Zo nodig worden eigenaren gemaand om maatregelen te nemen. Dit wordt daarna weer gecontroleerd op naleving.

Afstemming tussen overheden in het oppervlaktewaterbeheer

Op bestuurlijk en organisatorisch gebied streeft het waterschap naar een optimale afstemming en een duidelijke taakverdeling tussen met name gemeenten, provincies, het Rijk en de waterschappen. Een nauwe samenwerking met gemeenten past ook in het streven van het

waterschap om de regeldruk verminderen.

De samenwerking tussen de gemeente en het waterschap krijgt op de volgende manieren zijn beslag.

Watergebiedsplannen

In watergebiedsplannen plant, ontwerpt en realiseert het waterschap in onderlinge samenhang de maatregelen voor een deelgebied van het waterschapsgebied. Een watergebiedsplan (met peilbesluit) bevat, zoals beschreven in de Waterwet, een aantal maatregelen vanuit een visie op een optimale waterhuishoudkundige inrichting en dito peilbeheer, met uitgebalanceerde aandacht voor kwantiteit, grondwater, kwaliteit, ecologie, waterstaatkundige veiligheid, landbouw, landschaps-, natuur- en cultuurhistorische waarden en recreatieve mogelijkheden.

De Nota peilbeheer is leidend in het watergebiedsplan en daarin is ook opgenomen hoe het instrument Gewenst Grond- en Oppervlaktewater Regime (GGOR) wordt gehanteerd. Het peilbeheer en de inrichting zijn gericht op de functies die provincies en gemeenten aan (deel)gebieden hebben toegekend. Het waterschap stemt de waterhuishoudkundige inrichting af op de gemeentelijke visie op de ruimtelijke ordening. Via bewonersavonden worden betrokkenen in het gebied tijdens het opstellen van het plan geïnformeerd en geconsulteerd. Via de inspraakprocedure die aan het vaststellen van het watergebiedsplan voorafgaat wordt de belangenafweging afgerond.

Watertoets

Via de watertoets informeert en adviseert het waterschap het Rijk, de provincies en gemeenten en particuliere ontwikkelaars over de wateraspecten in ruimtelijke plannen. Het informeren en adviseren leidt tot een waterparagraaf in het ruimtelijk plan, waarin de betreffende overheid de waterbelangen tegen alle andere belangen afweegt. Het waterschap toetst of wateraspecten afdoende meegewogen zijn. Zie verder bij 2.3.3.

Waterveiligheidsplannen

In de toekomst zet het waterschap meer in op samenwerking met gemeenten én veiligheidsregio's, bijvoorbeeld als het gaat om de klimaatbestendige stad, waterrobuuste (her-)ontwikkeling en rampenbeheersing. Met name in de stedelijke gebieden zal de sponsfunctie verbeterd moeten worden om ook daar de waterveiligheid beter te kunnen garanderen en het gewenste grondwaterniveau te handhaven.

Keur AGV 2011

De taak van het waterschap is om te zorgen voor een veilig en gezond watersysteem. Volgens de Waterwet gaat het daarbij om drie hoofddoelstellingen:

- Voorkomen van overstroming, wateroverlast en waterschaarste;
- Beschermen en verbeteren van de waterkwaliteit en ecologische kwaliteit van watersystemen
- Vervulling van maatschappelijke functies door watersystemen.

Om deze doelen te kunnen realiseren beschikken de waterschappen over een eigen verordening, die van oudsher de **Keur** heet. De Keur kent 'verboden' en 'geboden' voor de manier van inrichten, gebruik en onderhoud van waterkeringen, oevers en wateren. De Keur is een belangrijk instrument voor het waterschap om activiteiten in en rond het watersysteem in goede banen te leiden en te zorgen dat ze geen gevaar op kunnen leveren voor het watersysteem. Dit maakt het mogelijk om het watersysteem en de keringen voor méér te gebruiken dan alleen voor bescherming tegen wateroverlast en het creëren van een ecologisch gezond watersysteem.

Ijkpunt voor wat wel of niet is toegestaan is voor veel situaties de **Legger**. De Legger is een Juridisch instrument waarin de ligging, vorm en vereiste afmetingen van watergangen en waterkeringen zijn vastgelegd. De secundaire wateren zijn niet in de legger opgenomen. In de legger worden de onderhoudsplichtigen en onderhoudsverplichtingen vermeld. Eigenaren zijn

onderhoudsplichtig voor hun wateren en toebehoren, met uitzondering van het stromingsprofiel van primaire wateren.

Specifiek voor oppervlaktewater is de Keur van toepassing bij wijzigen van bestaande wateren of het aanleggen van nieuwe wateren; dempen; aanleggen van duikers, dammen, bruggen, stuwen, steigers, beschoeiing, voorzieningen voor schaatsters of recreatievaart e.d. en onderbemalingen. De Keur is niet van toepassing op lozingen en het gebruik van stoffen die het water kunnen vervuilen. De Waterwet kent hiervoor aparte regelgeving.

In het **Keurbesluit Vrijstellingen** heeft AGV beschreven onder welke voorwaarden bepaalde activiteiten zijn toegestaan, zonder dat een Keurvergunning nodig is.

AGV beoordeelt de vergunningaanvraag en bepaalt de vergunningvoorwaarden met behulp van de **Beleidsregels Keurvergunningen**.

De Keur van AGV is te downloaden van de website van AGV (www.agv.nl/regels/keur/)

De onderhoudsplicht staat los van het al dan niet zijn van beheerder. Voor regionale wateren worden onderhoudsplichten aangegeven in de Keur en de Legger van het waterschap. De onderhoudsplicht berust vaak bij de eigenaar of aangeland. Op grond van de keur en de legger kan een eigenaar dus onderhoudsplichtig zijn, ook al is hij geen beheerder. Naast de aanduiding van onderhoudsplichten in de keur en de legger kunnen er ook afspraken over het onderhoud zijn gemaakt tussen de gemeente en het waterschap in contracten of bestuursovereenkomsten.

Gemeentelijke plannen

Ruimtelijke plannen van de gemeente

De gemeente maakt ruimtelijke plannen waaronder bestemmingsplannen, uit- of inbreidingsplannen of plannen voor afzonderlijke bouwprojecten. Integratie van water en ruimte draagt bij aan een waterrobuuste ruimtelijke inrichting en klimaatbestendige steden. In ruimtelijke plannen is water daarom een integraal onderdeel: in de plannen is aandacht voor het bergen van voldoende overtollig water, voor het beschikbaar hebben van water in droge tijden, voor het verbeteren van waterkwaliteit en leefomgeving en voor voldoende sturingsmogelijkheden voor het grondwaterpeil. Deze aandachtspunten zijn onderwerp van bespreking in het watertoetsproces van het waterschap.

Voor de gemeente is het **bestemmingsplan** het belangrijkste ruimtelijke plan. In het zogenoemde Bro-overleg (**Besluit Ruimtelijke Ordening**) en zo mogelijk eerder schuift het waterschap aan bij het opstellen van bestemmingsplannen, zodat de gemeente voldoende gelegenheid heeft rekening te houden met de randvoorwaarden en kansen die het waterschap aanreikt. Zo ontstaat er in overleg een optimaal watersysteem. Daar waar nodig worden afspraken gemaakt over het toekomstige beheer en onderhoud.

Stedelijk waterplan

Gemeenten kunnen (niet verplicht) voor het stedelijk gebied een stedelijk waterplan opstellen, bijvoorbeeld gekoppeld aan een structuurvisie. De gemeente ontwikkelt een dergelijk plan samen met het waterschap. In stedelijk gebied pakt de gemeente samen met het waterschap de geïntegreerde wateropgave aan. Zo kan bijvoorbeeld de water-op-straat-problematiek worden gecombineerd met de kwaliteit van het stedelijk oppervlaktewater.

Gemeentelijk Rioleringsplan

In het gemeentelijk rioleringsplan (GRP) geeft de gemeente inzicht in het functioneren van het rioolstelsel, het afvalwateraanbod (kwantitatief en kwalitatief) aan de zuivering, de vuilemissie via overstorten en het omgaan met hemel- en grondwater. Het GRP geeft een opsomming van de maatregelen die in de planperiode uitgevoerd gaan worden om knelpunten op te lossen en kansen te realiseren. Ook de onderzoeksopgave wordt hier geformuleerd. Het GRP bevat tevens een financiële paragraaf. In het Handboek Stedelijk afvalwater wordt uitvoerig ingegaan op de tot stand koming en de inhoud van het gemeentelijk rioleringsplan.

BIJLAGE 2 Werkproces onderhoudsbaggeren Waternet

Voorbereiding baggerprogramma

De baggercyclus voor polderwater en stedelijk water is kortcyclisch (< 20 jr). Voor polderwateren is deze gemiddeld 10-12 jaar en voor stedelijk water 10-20 jaar. De periode is bepaald op een aanname van de baggeraanwas en ervaringen uit het verleden tot nu toe. Projecten worden gepland op basis van een inpeiling van het gebied en het jaar waarop een baggerpolder voor het laatst is gebaggerd (= start van de cyclus).

De voorbereiding van een baggerproject wordt over 4 achtereenvolgende jaren uitgespreid:

Jaar 1: Opnemen in de planning.

Op basis van de tussentijdse inspectie aan watergangen wordt een locatie definitief op de planning gezet. Daarnaast kunnen knelpunten (lokale verondiepingen) in het watersysteem op de planning worden gezet.

Tevens wijst Waternet in jaar 1 voor zover van toepassing de gemeenten/stadsdelen in een overleg op de eventuele ontvangstplicht (afhankelijk van de baggerkwaliteit) en de gevolgen daarvan voor gemeente/stadsdeel (regelen depot). Verder wordt besproken in hoeverre de gemeente of stadsdeel haar eigen wateren "mee wil baggeren". Zo ja, dan wordt vanaf dat moment samen opgetrokken in de verdere voorbereiding, waarbij gebruik wordt gemaakt van de specifieke kennis en kunde die aanwezig zijn bij Waternet (werkvoorbereiding, aanbesteding, directievoering) en gemeente (contacten met bewoners, groenonderhoud, verkeersmaatregelen, bewaking beeldkwaliteit).

Jaar 2: Uitvoering van waterbodem kwaliteitsonderzoek

Onderzoek naar de kwaliteit van de te baggeren waterbodem wordt uitgevoerd om de wijze van uitvoering en de bestemming van de baggerspecie te kunnen bepalen. Kwaliteitsonderzoek is 3 tot 5 jaar geldig. In deze fase wordt nog gewerkt met een inschatting van de hoeveelheid bagger. Indien een gemeente ontvangstplichtig is wordt met de gemeente of het stadsdeel afgestemd om de ontvangstplicht te regelen (depot of andere bestemming). Door vroegtijdig in contact te treden heeft de gemeente/het stadsdeel ook de tijd om de bestemming, vergunning en financiën, tijdig te regelen.

Jaar 3: werkvoorbereiding

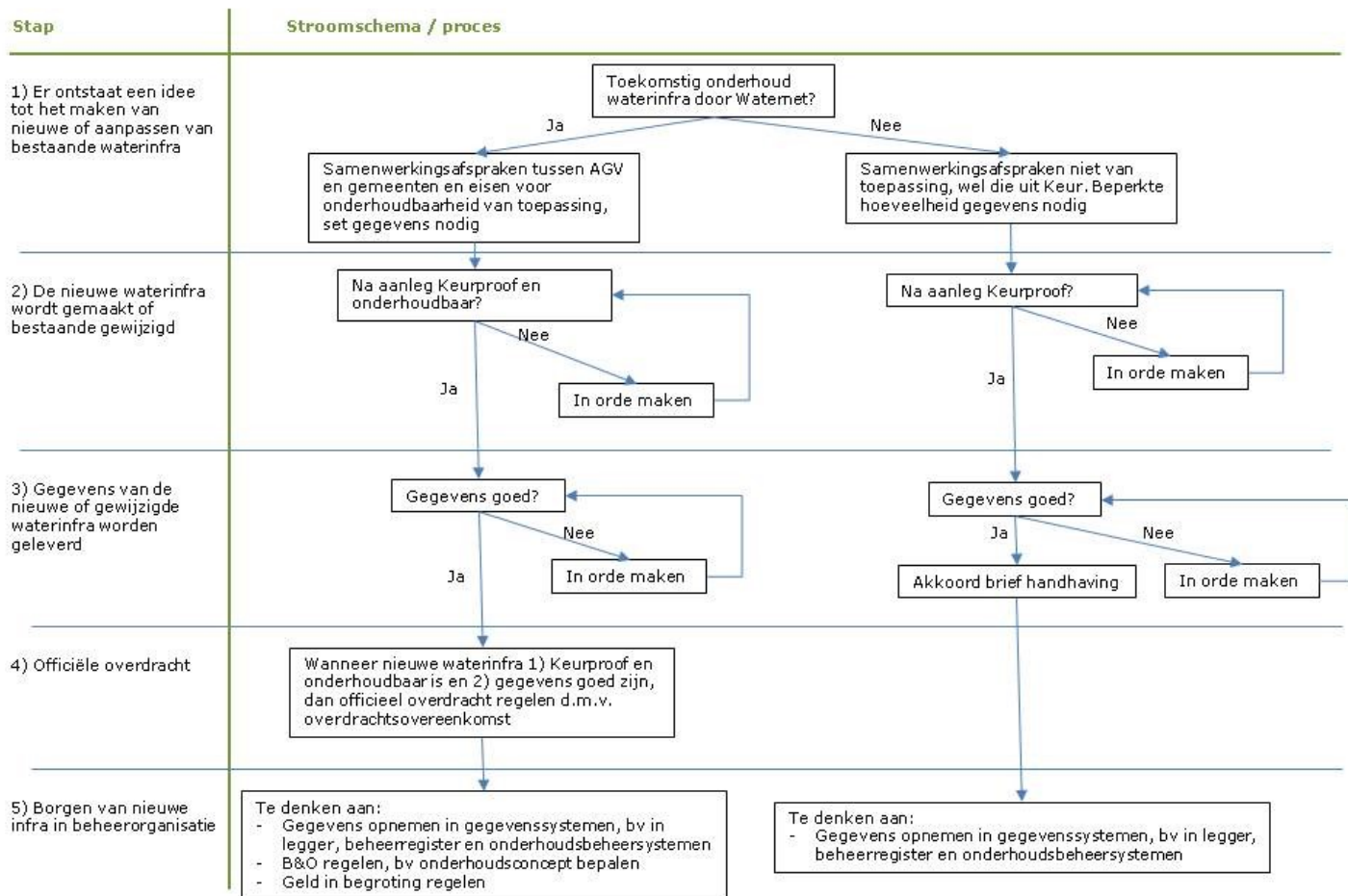
Het geplande baggerwerk wordt voorbereid. De werkzaamheden bestaan o.a. uit bepalen van: de wijze van uitvoering, de (definitieve) hoeveelheidsbepaling, ecologisch onderzoek, het opstellen en indienen van vergunningaanvragen, het regelen van de bestemming voor de baggerspecie, het vaststellen van de benodigde financiële middelen in de begroting van het jaar van uitvoering en het maken van concrete afspraken met gemeente/stadsdeel over uitvoering.

Jaar 4: aanbesteding en uitvoering van werk

Het werk wordt na aanbesteding uitgevoerd in het jaar 4. Na afloop van het werk wordt de waterbodem gepeild. Deze gegevens vormen de nulsituatie voor de nieuwe cyclus. Vervolgens wordt het gebaggerde gebied opnieuw ingepland.

BIJLAGE 3 Proces overdracht onderhoudsverplichting nieuw water naar AGV/Waternet

Stappen die van belang zijn voor goede overdracht aan, en borgen van nieuwe waterinfrastructuur door Waternet

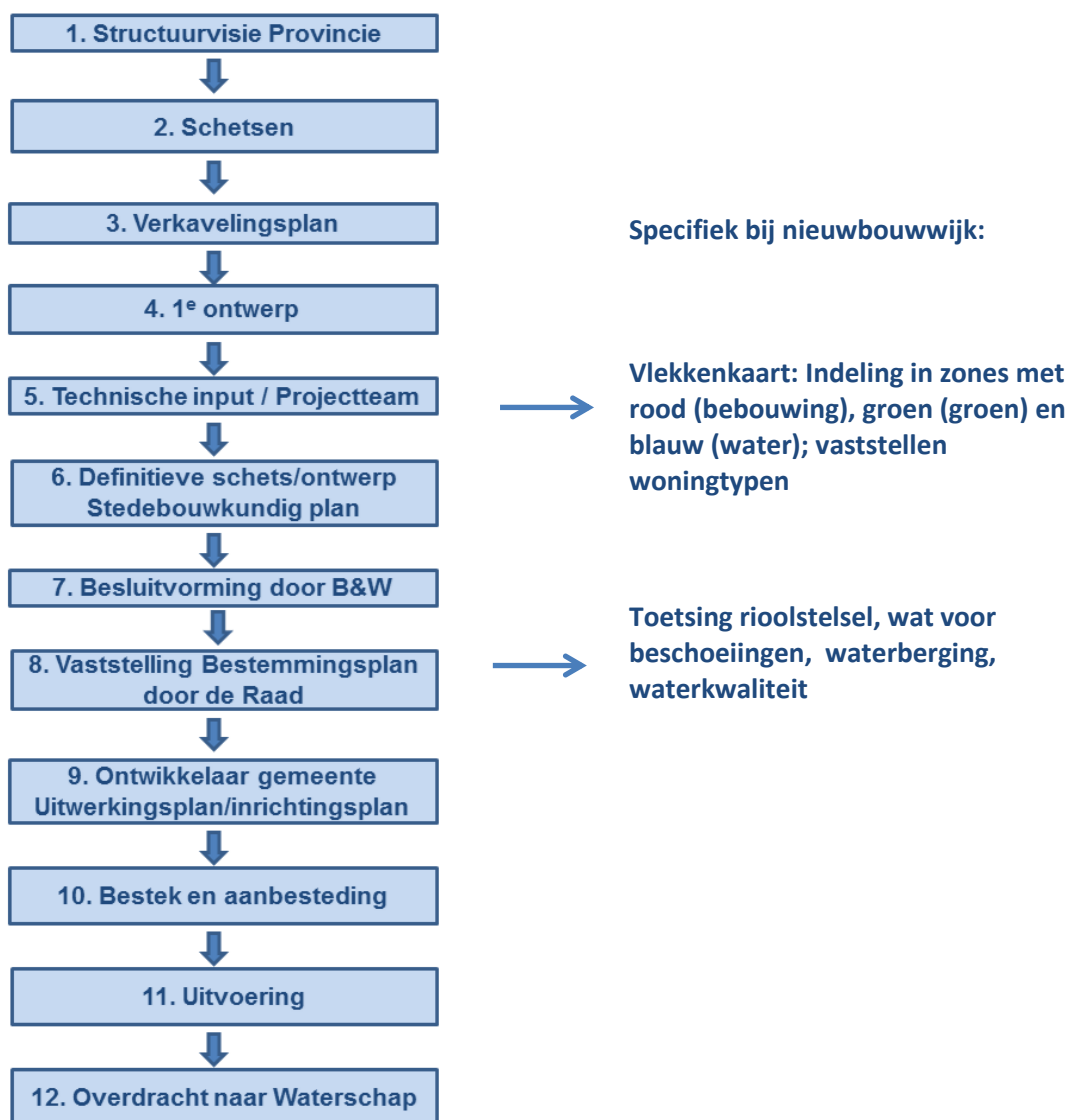
BIJLAGE 4 Afstemming in ruimtelijke processen tussen gemeente en Waternet

De aanbevelingen in deze bijlage zijn geformuleerd tijdens de workshop *Ontwerp en overdracht nieuwe waterinfrastructuur*, van 9 maart 2017, met vertegenwoordigers van Waternet en vijf AGV-gemeenten

Doel van het hier beschreven proces is een zodanige realisatie van de waterinfrastructuur dat deze beantwoordt aan de door de gemeente beoogde functie en dat het waterschap deze efficiënt kan onderhouden. Waterschap en gemeenten maken hierover afspraken. Gewenst effect is een goede en efficiënte samenwerking, en lage kosten voor de burger.

Proces ruimtelijke ontwikkeling:

De ontwikkeling van objecten/gebieden met een water-infrastructuur is als volgt:

Aanbevelingen

voor gemeente en waterschap bij de ontwikkeling van ruimtelijke plannen die waterinfrastructuur bevatten.

Algemeen:

Gemeente en waterschap zorgen dat zij elkaar bij ontwikkelingen op het snijvlak van ruimtelijke ontwikkeling en water vroeg in het proces opzoeken.

Specifiek:

- In de overleggen tussen gemeente en waterschap wordt het uitgangspunt dat Waternet (namens AGV) het onderhoud van aan te leggen water overneemt al vroeg ingebracht.
- Gemeente en Waternet stellen een periodiek overleg in over ruimtelijke plannen van beide partijen. De noodzaak tot afstemming over ruimtelijke ontwikkelingen en plannen nemen zij op als vast agendapunt van het overleg tussen de watercoördinator van de gemeente en de relatiemanager van Waternet.
- De gemeente bewaakt dat er een juiste vertaling is van de waterparagraaf uit het bestemmingsplan (opgesteld door een beleidsmedewerker) naar een inrichtingsplan en bestek (opgesteld door een projectleider).
- Een planadviseur van Waternet schuift periodiek aan bij een 'wateroverleg' van projectleiders, ontwerpers en stedenbouwkundigen van de gemeente over het onderwerp water om te weten wat er speelt, vragen snel te kunnen beantwoorden en het belang van afstemming te benadrukken. Als vervolg hierop kunnen de planadviseur en projectleider voor een specifiek plan/ontwikkeling verder in overleg.
- Gemeente brengt haar projectleiders op de hoogte van de afspraken over afstemming met Waternet. De gemeente besteedt daarbij extra aandacht aan nieuwe en door haar ingehuurd projectleiders.
- Vanaf fase 2 (Schetsen) en uiterlijk bij fase 4 (1^e ontwerp) of stap 5 (Technische input / vorming projectteam) vindt afstemming tussen de gemeenten en Waternet plaats. In dit stadium brengt Waternet ook de juiste eisen in voor aanleg en onderhoudbaarheid van de waterinfrastructuur. Ook de eisen voor het proces van de overdracht van infrastructuur worden ingebracht. Dit gebeurt niet globaal, maar to the point. In de fase 2 (schets-fase) wordt al met elkaar van gedachten gewisseld over de ruimtelijke inpassing van waterspecten binnen de planvorming.
- Gemeente en waterschap stellen samen een 'waterproceskaart' op. Hierin zijn drie onderdelen te onderscheiden: het proces binnen het waterschap, binnen de gemeente en tussen gemeente en waterschap. Met behulp van dit instrument wordt het voor betrokkenen (managers en interne of externe projectleiders) duidelijk wat er t.a.v. water verwacht wordt van waterschap, gemeente en hun samenwerking.
- De gemeente neemt de ruimtelijke component mee in het op te stellen PvE voor ontwerp, bouw en beheer. Zij borgt dat dit op het juiste moment in de planvorming wordt meegenomen: eerst de ruimtelijke component en later de technische randvoorwaarden.
- Als 1,25 m diepte voor de watergang door de bodemsamenstelling niet mogelijk is, kan bodemverbetering worden aangebracht. De voorkeur heeft echter de watergang minder diep maar (indien mogelijk) breder te maken, met een onderhoudsstrook. Deze keuze moet al in de visie- en schetsfase worden gemaakt.
- Gemeente en Waternet ronden iedere stap in het proces af met een formele afsluiting, met aandacht voor inrichting en overdracht.

- Bij substantiële wijzigingen t.o.v. de afspraken worden deze ontwikkelingen opnieuw getoetst aan de eisen en afspraken.
- Bij projecten die door derden worden geïnitieerd en geleid wordt Waternet betrokken bij de overeenkomst die de gemeente met deze partij sluit over de inrichting en de onderhoudbaarheid van de waterinfrastructuur. Ook bij werken die met een geïntegreerd contract worden aanbesteed, zoals bij een de Design & Construct formule, geeft de gemeente de opdrachtnemer de eis mee om het plan af te stemmen met het waterschap.
- Gemeente betreft het waterschap vroegtijdig bij het opstellen van de omgevingsvisie; zij trekken hierin samen op. Voor projecten in/aan de dijk: gemeente zoekt direct afstemming met het waterschap/Waternet.